

Om Sommarsanatoriet på Sandarna

Förr, när Majborna hade Sjöbergen som sitt stora och älskade rekreativsområde, undvek man helst att komma i närheten av Sommarsanatoriets ligghallar, som låg i tallskogspartiet några minuters gångväg från Stadsgränsens hållplats och strax väster om Nattmansbostället. Till och med småkillarna drog sig för att föra indian-krig och plundra skatbon alldeles in på sanatoriets domäner hur idylliskt och fridfullt det än verkade där. Orsaken var förmodligen den inbyggda skräck för sjukdomen som många bar på. Alltför många hade upplevt hur nära anhöriga hastigt hade ryckts bort och hur många gått omkring obotligt sjuka, ofärdiga till ett normalt liv. Lungsotens smygande elände var en fara som endast kunde jämföras med det hot koleran i mitten av 1800-talet hade ställt till med. Man har beräknat att sjukdomsprocenten i lungsot per 10.000 invånare mellan åren 1911–1915 var ca 26 %. Procenttalet varierade stort för olika stadsdelar och var alltid störst hos de fattiga, trångbodda och i familjer där det var flest munnar att mätta. Stugorna och landshövdingehusens majbor var därvidlag hårt drabbade.

Idén till sommarsanatoriet för lungsjuka på Sandarna kom från de båda läkarna Gezelius och Allard, den sist-

nämnde även känd som fader till badresorna till Askim för blekfisa stadsbarn. Men att sanatoriet skulle ligga just i tallskogen på Sandarna var från början inte givet. Man förhörde sig hos olika jordägare runt Göteborg om lämplig mark, men överallt fick man negativt besked då markägaren fick veta att ett sanatorie skulle byggas. När de båda läkarna nästan gett upp kom man att tänka på Sjöbergen och lyckades förvärva ett markområde som ägdes av staden. Ett mera idealiskt område hade man inte kunnat önska sig. Lugnare ställe fanns inte. Här i den på 1860-talet planterade tallskogen var luften den bästa och i lä för skogen nådde inte vindarna in trots det höga läget.

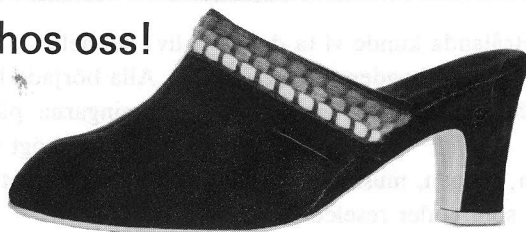
Starten för anläggningen skedde den 25 juni 1903 med 20 patienter under mycket primitiva förhållanden. Staden lånade ut ett par baracker i vilka man kunde förvara inventarier och i nödfall samlas i under otjänlig väderlek. Allmänheten hade genom upprop i tidningarna bidragit med liggstolar, filter och material som kunde användas för förströelse, såsom böcker och tidskrifter.

Meningen var att patienterna skulle vistas på sanatoriet i tre månader under sommaren. Man skulle tillbringa dagarna där och återvända till

hemmen på kvällarna. En av förmanerna var därför att patienterna hade friaspåravagnsresor. Många lungsjuka ansåg att de inte kunde vara borta från sina familjer så länge som en sanatorievistelse skulle kräva. Särskilt kvinnorna hade betänkligheter att lämna barnen utan daglig uppsikt. Givetvis var den ekonomiska sidan avgörande, man måste arbeta för sitt levebröd trots svår sjukdom. Sommarsanatoriet var en hjälp för dessa. Patienterna var utplockade ur obemedlade familjer. C:a en fjärdedel var kvinnor. Enligt en utredning som läkarna gjorde bodde de flesta trångbodda i ett rum och kök. Överhuvud taget gjorde läkarna inte bara rent medicinska insatser, utan var även påfallande öppna för patienternas sociala status.

Vården på sommarsanatoriet bestod mest av vila, vilket de flesta tidigare sällan fått prova på. Förutom läkarnas dagliga tillsyn fanns alltid en sjuksköterska till hands. En annan viktig sak var närande mat. Matfrågan löstes de fem första åren fram till 1908 på det sättet att Carnegiska bruket genom sin hushållsskola helt kostnadsfritt lagade till maten och transporterade den upp till sanatoriet. Mellan åren 1909–1912 levererade ett kafé vid stadsgränsen maten och

Säsongens vackraste Skor och Tofflor
finner Du hos oss!

SkoProfilen

Lennart Bäckelin AB

Karl Johansgatan 64. Tel. 14 65 75
Vagn 3. Hållpl. Karl Johans kyrka

Personlig service — vettiga priser
5 procent till pensionärer

1913 byggde man till en köksbarack, varför man själva helt övertog all matlagning.

Många av patienterna hade arbetat fram till sommarperioden på sanatoriet. De kom därför ofta utarbetade och tärda, bleka och undernärda. På sommaren fick de vila, passning och sund föda i en frisk miljö. Därför kunde många återuppta sina arbeten på höstkanten och leva vidare.

Fram till år 1915 sköttes verksamheten på sommarsanatoriet helt på privat väg. De läkare som startat anläggningen fick kämpa hårt för ekonomin, men bidrag bl. a. från Majblommekommittén klarade finanserna. En och annan krona kom också

in genom alla de sparbössor som fanns utplacerade i affärer och banker över hela staden. Staden övertog sedermera ansvaret och kunde bygga ut denna ytterligare. Sålunda tillkom den första ligghallen 1920 och 1924 byggdes ett par hallar till. Den största och mest genomgripande moderniseringen skedde 1935. I och med nybyggnaderna kunde fler patienter få plats och från att från början ha varit ett 20-tal kunde man nu räkna upp till 100.

När staden övertog ansvaret för sanatoriet framhölls det goda resultat som läkarna kunnat redovisa. Inte minst pekade man på de stora summor som samhället tjänat på verksamheten. Kostnaderna hade varit synnerli-

gen blygsamma i förhållanden till vad vården skulle ha kostat på någon av stadens sjukhus och många hade kunnat återgå i produktionen utan att ligga samhället till last. I enkla träbyggnader, med enkel men sund föda, lagom passning och god vilja hade kostnaderna per dag och patient hållit sig mellan 60 öre och en krona.

Förutom de läkare som nämnts tjänstgjorde periodvis följande läkare på Sommarsanatoriet: Gustaf Carlström, Emanuel Bergman, Harald Belfrage och som en verklig trotjänare Hjalmar Andersson som tjänstgjorde från 1931 fram till sanatoriets nedläggning.

Göran Larsson